

MOTVIND

NORGE

Fosen-saken er toppen av et enormt isfjell av lovbrudd

2. mars 2023

Hovedårsaken til lovbruddene på Fosen skyldes manglende sammenheng i lovverket. Det er skapt ulovlige snarveier gjennom plan- og bygningsloven som har gitt ulovlig tilgang til arealene. Dette kan stamme fra utilbørlig påvirkning gjennom lobbyvirksomhet.

Det er gitt tillatelse til utbygging uten lovhjemmel for dispensasjon. Omfanget er enormt.

Kommunen har samordningsplikt for lovverket som påvirkes av utbygginger på kommunens arealer. Samordningsplikten er ikke utført fordi kommunen har fått høre at den bare er høringsinstans. Dette har ført til mange lovbrudd.

Tillatelse til ekspropriasjon er gitt uten vurdering etter riktig lov.

Motvind Norge mener turbinene på Fosen må rives, og arealet tilbakeføres til naturen.

Arealet bør kjøpes av den norske stat gjennom et nytt fond for oppkjøp av ulovlige vindkraftverk, og tilbakeføres til utmark med allemannsrett og samisk bruksrett.

Plan- og bygningsloven som sektorovergripende hovedlov må gjeninnføres fullt ut.

Forvaltningsskandalen må granskes og de ansvarlige stilles til ansvar.

NOTAT

Dato: 01.03.2023

1. Hvordan bruddet på urfolksvernet kunne skje.

Etter at Solbergregjeringen la fram «Rammeplan for vindkraft» i 2019, ble det synlig at energiforvaltningen ikke hadde sikret gode nok prosesser i vindkraftsakene for å oppnå lokal aksept og forankring. Motvind Norge representerer folkeopprøret som oppsto samtidig på mange steder i landet i kjølvannet av rammeplanen, og som en følge av utbyggingene som lenge hadde gått under radaren på grunn av hemmelighold, manglende demokratisk kontroll og saksbehandlingsavvik.

I ettertid er det avdekket lovbrudd og menneskerettighetsbrudd utført av energiforvaltningen og ansvarlige politikere, som i stor grad kan forklare noe av den manglende aksepten. Ingen er foreløpig stilt til ansvar, og det er ikke foretatt uavhengig gransking.

Stortinget anmodet på denne bakgrunn regjeringen om å komme med et forslag som sikret lokal aksept og forankring. Regjeringen ble med andre ord bedt om «å rykke tilbake til start», og om å innlemme planlegging og bygging av vindkraftanlegg i plan- og bygningsloven (pbl).

1.1. Lovens unntak innført gjennom lobbyisme? Flertallsforslaget kom ikke gjennom.

Det opprinnelige forslaget til plan- og bygningslov fra 2003 hadde flertall for at det *ikke* skulle gis unntak fra plan- og bygningslovens hovedregler for energilovsakene. Forslaget ble likevel ikke vedtatt til tross for at kun ett medlem av utvalget var uenig – og det var medlemmet fra kraftbransjen.¹

Energianlegg ble på denne måten gitt noen unntak fra plan- og bygningsloven, men de ble *ikke* unntatt fra loven i seg selv, kun fra enkelte bestemmelser. Dette var unntak fra reguleringsplikt i § 12-1, 3. ledd, det ble innført en egen hjemmel om statlig plan i § 6-4, 4. ledd, og innført et unntak fra søknad om byggetillatelse for anleggene i byggesaksforskriften (SAK) § 4-3 1. ledd bokstav c).

1.2. Forvaltningspraksis har ikke vært i tråd med gjeldende rett

Energianlegg hadde altså noen unntak fra plan- og bygningsloven, men Motvind Norge har påvist at forvaltningspraksis systematisk har tolket lovgrunnlaget slik at unntakene har blitt mye mer omfattende enn rettsgrunnlaget tilsier. Ifølge Asplan Viak er 1760 km² areal konsesjongsatt, og mye uten tilstrekkelig arealavklaring i plan- og bygningsloven! Omfanget er enormt, det har aldri før skjedd i Norges historie. Hvordan det kunne skje bør selvsagt granskes. (Øvrig industriareal i Norge utgjør totalt 168 km²).

Det er brudd på gjeldende rett som har ført til at det er bygget vindkraftverk uten samtykke fra reindriftsnæringen, ved siden av drikkevann og i nedslagsfelt for drikkevann og næringsvann, det er derfor naboer og rettighetshavere ikke har fått konsesjoner og konsekvensutredninger på høring, og det er derfor de samme ikke har vedtak å klage på når de mister jakt- og fiskerettighetene sine. Energimyndighetene har ikke forvaltet oppgaven i tråd med norsk lov.

Motvind Norge har i flere år bedt om uavhengig gransking av disse lovbruddene, uten å bli hørt. Vi mener det er viktig for energimyndighetenes integritet og landets historie, og frykter at denne saken

---

¹ NOU 2003:14 fra planlovutvalget side 155 ff. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-14/id382097/>

skal skyves under teppet der krigsseilerne, Nordsjø-dykkerne og over 7000 ulovlige utbygginger i strandsonen² ligger fra før.

Målet om å oppnå lokal forankring og aksept går gjennom en erkjennelse av de lovbrudd, avvik, feil og mangler som er avdekket, og at noen stilles til ansvar for forvaltningskandalen. Bare for å presisere så bekrefter Høyesterettsdommen i Fosen-saken, lovbruddene.

Motvind Norge vil i det følgende vise at rettsbruddene trolig ikke ville skjedd om unntakene fra plan- og bygningsloven ikke hadde blitt innført, og hvis energimyndighetenes utvidede tolkning av unntakene fra plan- og bygningsloven ikke hadde skjedd. Da hadde kommunene kunnet utføre sine samordningsoppgaver og samfunnutviklingsoppgaver slik plan- og bygningsloven er ment innrettet.

1.3. Hvordan gjeldende rett har medført lovbrudd og forvaltningskaos

Mye av årsaken til at forvaltningskaoset har oppstått skyldes at myndighetsdelingen mellom kommunene og energimyndighetene er i motstrid til måten lovverket er bygget opp på. Lovens system for arealforvaltning gjør plan- og bygningsloven til en sektorovergripende lov, med kommunene som samordningsmyndighet, mens energimyndighetene er en av mange sektorer som kommunen har ansvar for å samordne når det gjelder arealforvaltningen. Så skjedde det at noe av kommunens sektorovergripende ansvar ble unntatt i energilovsakene. Disse unntakene er praktisert på en måte som har skapt et lovtomt rom hvor ingen, hverken energimyndighetene eller kommunene, har gjennomført samordningsplikten med annet gjeldende lovverk herunder for eksempel reindriftsloven og helselovgivningen.

Energimyndighetene er ikke arealmyndighet, og har verken overordnet ansvar eller kunnskap om alle andre sektorer som kommunal planmyndighet har. Unntaket fra reguleringsplikten har likevel gitt energimyndighetene mulighet til å disponere over arealene i konsesjonen gjennom energiloven, men da uten at reglene i plan- og bygningsloven er fulgt. Vindkraftverket må jo plasseres ett eller annet sted, men bruk av de deler av plan- og bygningsloven som fortsatt er gjeldende, har ikke slått inn. Energiforvaltningens forvaltningspraksis har derfor ført til at andre samfunnssektorer ikke har fått sine lovbestemte hensyn ivaretatt. Disse skal ivaretas gjennom den kommunale samordningsplikten etter pbl, både i planbehandlingen og byggesaksbehandlingen. Se pbl §§ 3-1, 2. ledd og 21-5. Kommunene har på sin side fått høre at de kun er høringsinstans, og har derfor ikke gjennomført samordningsplikten på vanlig måte.

Tysvær kommune eller Sandnes kommune ville f.eks. ha fått vurdert støy fra vindkraftverket av kommunelegen, de ville også sette støyen i sammenheng med belastningen fra en ny veg, og kanskje et annen støyende næringsprosjekt, for å vurdere totalbelastningen. En ordentlig kommunal behandling ville også trolig hindret at vindkraftverket på Guleslettene ble lagt rett ved siden av nedslagsfeltet til Sagavannet i Florø, som er drikkevannskilden til en by. Turbinene inneholder flere tusen liter olje, det stilles ikke krav om oppsamlingskar, og innebærer stor og alvorlig forurensningsfare. I Berlevåg er Raggovidda vindkraftverk også lagt i nedslagsfeltet til drikkevannskilden. På Buheii ville naboene med jakt og fiskerettigheter fått mulighet til å ivareta rettighetene sine. Og på Fosen, hva ville skjedd der? Motvind Norge mener med styrke at menneskerettighetsbruddet kunne vært unngått om kommunen hadde gjennomført samordningsplikten og dermed avklart rettighetsforholdene av reindriftsområdene, som er påkrevet i

---

² https://www.apollon.uio.no/artikler/2018/1_strandsonen.html

forbindelse med både plan- og byggesaksbehandling. En helt annen sak som kommer i tillegg er at på Fosen er det også avdekket utilbørlig påvirkning i prosessen.³

Det finnes mange flere eksempler.

Poenget er at det å gi unntak fra plan- og bygningsloven skapte stor risiko for lovbrudd, fordi den kommunale saksbehandlingen og rutinemessige arealavklaringen, herunder i byggesaksfasen, ble overført til en annen myndighet uten tilstrekkelig faktisk eller rettslig kompetanse.

1.4. Oversikt over lovbrudd som følge av forvaltningskaoset (ikke uttømmende):

- Det ble ikke gitt tilstrekkelig tydelige lovhjemler for riktig arealavklaring hverken i planfasen eller for byggesaksbehandlingen. Dette gjelder f.eks. pbl § 19-2, hvor energimyndighetene godt hjulpet av bransjens advokater, har «tolket inn» en myndighetsoverføring fra kommunen til energimyndighetene, uten lovhjemmel. Etter norsk rett krever denne typen sideordnet delegasjon, også kalt derogasjon, egen hjemmel i lov⁴. Arealet er som oftest egentlig avsatt til LNF(R)-område, men unntatt fra kommuneplan gjennom dispensasjon. Her er plan- og bygningslovens obligatoriske vurderingstema ikke gjennomført, men i stedet er energilovens fordel-/ulempevurdering brukt som begrunnelse for å avstå svært store arealer. Se mer under avsnittet «Enorme arealer».
- Støyretningslinjen T-1442 og NVEs retningslinjer for skyggekast, hinderlys og iskast er ikke konsekvensutredet i tråd med SEA-direktivet. De er ikke basert på kunnskap om norske forhold, og det er ingen dokumentasjon på at de ivaretar folkehelsen om de følges. SEA-direktivet er en del av norsk lov. Støykravet om Lden 45 lar seg ikke kontrollere da det er en årlig gjennomsnittsverdi, og bør erstattes av støykrav som kan måles ved bygning. Se mer i høringsuttalelsen fra folkehelseutvalget i Motvind Norge.
- Det er ikke foretatt helsekonsekvensutredninger (HKU) som følger av folkehelseslovens § 22, forskrift om miljørettet helsevern § 3 og KU-forskriftens § 21. Støyretningslinjen og føringene for iskast, hinderlys og skyggekast er ikke konsekvensutredet, og det er heller ikke utført HKU, og erfaringen er at naboer får for stor helsebelastning. Støygrensene som settes tar mer hensyn til energimyndighetenes og utbyggernes behov for energiproduksjon, enn naboenes behov for ro, søvn, og god bo- og livskvalitet. Dette skulle vært ivaretatt ved at arealbruk som medfører fare for helserisiko, var ekskludert i tidlig planfase. Deretter skulle pbl sitt krav om KU og samordning ha sikret at helsehensyn faktisk var ivaretatt.
- Søknad om eiendomsendring er ikke innsendt og kartlegging av andres rettigheter i området (jakt, fiske mv) er ikke utført, fordi energimyndighetene har sagt til kommunene at det ikke er søknadsplikt. Jf. Pbl § 20-1 m). Folk har mistet bruksrettighetene sine til nye rettighetshavere som gjerne er store internasjonale fond. Motvind Norge har fått medhold av Kommunal- og distriktsdepartementet i at det er søknadsplikt, og at bare bygninger og anlegg er unntatt.
- Reindrifta og reindriftsmyndighetene har ikke kommet inn på et tidlig nok tidspunkt. Igjen ser vi at etatene som sitter med ansvaret og kompetansen ikke er involvert på grunn av den manglende samordningen. Dette har medført brudd på Konvensjonen om sosiale og politiske rettigheter, sameloven og reindriftsloven.
- Det er ikke søkt om bygging av adkomstveg, jf. pbl § 20-1 l)
- Det er ikke søkt om terrenginngrep jf. store massetak pbl § 20-1 k)

³ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10223094443206891&id=1155555658

⁴ <https://motvind.org/motvind-norge-ber-om-lovavklaring-av-plan-og-bygningsloven-%c2%a7-19-2/>

- Det er ikke søkt om omfattende endringer av tiltaket, f.eks. økning av MW fra 66 til 99 MW for Måkaknuten vindkraftverk med stor økning i turbinhøyder og rotordiameter. Denne følgen er det flere som kjenner til.
- Flere naboer opplever brudd på TV-signaler fordi energimyndighetene ikke har sørget for samordning med de som leverer TV-signalene, Norges Televisjon. Dette ville vært sjekket ut i den kommunale samordningen.
- Det er registrert interferens med radarsignaler fra flyplasser, f.eks. fra Haramsøya overfor Vigra flyplass. Dette ville vært sjekket ut i den kommunale samordningen.
- Lovbruddene har i sin tur skapt mange saksbehandlingsfeil og rettsikkerhetsbrudd. Manglende søknadsbehandling etter pbl. medfører f.eks. at det ikke er fattet vedtak, og at naboer dermed ikke er varslet, eller hørt og at de ikke har et vedtak å klage på.
- Helsebelastning pga. for høy støy ift. vilkårene i den offentligrettslige konsesjonen søkes reparert gjennom privatrettslige støyavtaler. Tonstad vindkraftverk kjører f.eks. støy målt til over Lden 70 dBA, som er opp til 12 ganger mer enn tillatt overfor hyttenaboene. En privat støyavtale er i seg selv en kritikkverdig måte å reparere brudd på offentligrettslig konsesjonsvilkår på, og tiltak som støyisolering av bygningen hjelper ikke på støyforurensningen som er utendørs, og det hjelper ikke for ville dyr og dyr på beite. Her er konsesjonen brutt, men energimyndighetene godtar at konsesjonær betaler seg ut av det. Naboene må ta ut søksmål for å få vurdert dette. Her blandes privatrett og offentligrett og partenes/naboenes rettigheter forsvinner.
- Verditap på eiendom vurderes ikke. Ingen naboer får erstatning med mindre de går til rettssak, og da har domstolen lagt seg på en svært restriktiv linje.

1.5. Reparasjonsplikten på Fosen

Som følge av brudd på konsesjonen om sivile og politiske rettigheter Art 27 må konsesjonene omgjøres eller oppheves slik at de ikke overskrider terskelverdien som innebærer menneskerettighetsbrudd.

I Fosen-saken kommer ulovlighetsoppfølgingen gjennom plan- og bygningsloven i tillegg til reparasjonsplikten som følger av brudd på Konsesjonen om sivile og politiske rettigheter.

Pålegg om stans

Konsesjonsvedtaket og ekspropriasjonsvedtaket som er kjent ugyldige må omgjøres eller oppheves. Følgen er også at driften av vindkraftverkene må opphøre med umiddelbar virkning. Hvis konsesjonær ikke stopper produksjonen frivillig, må det gis pålegg om stans av de to vindkraftverkene.

Ulovlighetsoppfølging av vedtak

Øvrige forvaltningsvedtak som har ledet fram til, eller er en følge av de ugyldige vedtakene, må omgjøres. Arealdisponeringsvedtakene etter plan- og bygningsloven krenker også Konsesjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) Artikkel 27, og skal ihht pbl kap. 32 ulovlighetsoppfølges. Dette gjelder bl.a.:

- Olje- og energidepartementets vedtak om statlig arealplan for Storheia vindkraftverk
- Åfjord kommune sine vedtak knyttet til Roan vindkraftverk etter plan- og bygningsloven
- Omsetningskonsesjonen for begge vindkraftverk

Formålet med ulovlighetsoppfølging er å gjenopprette lovlig tilstand. Hvis det ikke gjøres frivillig av den etat som har fattet vedtaket, må Regjeringen sørge for at det skjer gjennom instruks til hhv. Olje- og energidepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet, som i sin tur må utstede hhv. pålegg og anmodning overfor konsesjonær og kommune.

I Fosen-saken er det bygd 152 km veganlegg, satt opp 151 turbintårn og beslaglagt 62,5 km² i et sørsamisk reindrifts- og naturområde, uten at det forelå tilstrekkelig rettslig grunnlag.

Ulovlig bygging vurderes vanligvis som grov miljøkriminalitet.

1.6. Oppsummering

Hovedårsaken til lovbruddene på Fosen skyldes manglende sammenheng i lovverket.

Det er skapt ulovlige snarveier gjennom plan- og bygningsloven som har gitt ulovlig tilgang til arealene. Dette kan stamme fra utilbørlig påvirkning gjennom lobbyvirksomhet.

Det er gitt tillatelse til utbygging uten lovhjemmel for dispensasjon. Omfanget er enormt.

Kommunen har samordningsplikt for lovverket som påvirkes av utbygginger på kommunens arealer. Samordningsplikten er ikke utført fordi kommunen har fått høre at den bare er høringsinstans. Dette har ført til mange lovbrudd.

Tillatelse til ekspropriasjon er gitt uten vurdering etter riktig lov.

Motvind Norge mener turbinene på Fosen må rives, og arealet tilbakeføres til naturen.

Arealet bør kjøpes av den norske stat gjennom et nytt fond for oppkjøp av ulovlige vindkraftverk, og tilbakeføres til utmark med allemannsrett og samisk bruksrett.

Plan- og bygningsloven som sektorovergripende hovedlov må gjeninnføres fullt ut.

Forvaltningsskandalen må granskes og de ansvarlige stilles til ansvar.

For ytterligere informasjon ta kontakt med Motvind Norge ved:

Anne Merethe Baardvik Tel. 93207911 eller

Eivind Mauland Tel. 90660770